COMISIA
EUROPEANĂ

Bruxelles, 27.1.2021
COM(2021) 50 final

CARTE VERDE

PRIVIND ÎMBĂTRÂNIREA POPULAȚIEI

Promovarea solidarității și a responsabilității între generații

1. Introducere

Procesul de îmbătrânire ne afectează viața sub toate aspectele și pe toată durata ei. Având în vedere că actuala pandemie rămâne în continuare o provocare și pe măsură ce luptăm pentru a proteja vieți și pentru a asigura mijloace de subzistență, nu trebuie să pierdem din vedere o evoluție remarcabilă: un număr fără precedent de europeni sunt foarte longevivi. Aceasta este o realizare majoră, susținută de economia socială de piață a UE.

În ultimele cinci decenii, speranța de viață la naștere a crescut cu aproximativ 10 ani atât pentru bărbați, cât și pentru femei. Profilurile demografice ale regiunilor UE variază foarte mult, aceste diferențe fiind extrem de marcate între zonele urbane și cele rurale; în unele zone, îmbătrânirea populației este accentuată, în timp ce, în alte zone, se observă o creștere a populației în vârstă de muncă. Europa nu este în niciun caz singurul continent cu o populație în curs de îmbătrânire, însă acest proces este cel mai avansat aici. De exemplu, vârsta mediană actuală în Europa[1], respectiv 42,5 ani, reprezintă mai mult decât dublul aceleiași valori înregistrate pentru Africa. Acest decalaj va rămâne semnificativ în deceniile următoare.

Această tendință are un impact semnificativ asupra vieții de zi cu zi a oamenilor și asupra societăților noastre. Ea are implicații pentru creșterea economică, sustenabilitatea fiscală, asistența medicală și îngrijirea pe termen lung, bunăstare și coeziunea socială. În plus, impactul disproporționat al pandemiei asupra persoanelor în vârstă – în ceea ce privește spitalizările și decesele – a evidențiat unele dintre provocările pe care îmbătrânirea populației le reprezintă pentru sănătate și asistența socială. Însă îmbătrânirea oferă și noi oportunități pentru crearea de noi locuri de muncă, promovarea echității sociale și stimularea prosperității, de exemplu în economia vârstei a treia și în sectorul serviciilor de îngrijire.

Statele membre abordează impactul îmbătrânirii prin îmbunătățirea sistemelor de educație și de dobândire a competențelor, prin încurajarea unei vieți profesionale mai lungi și mai cuprinzătoare și prin promovarea reformelor sistemelor de protecție socială și de pensii. Cu toate acestea, având în vedere amploarea, viteza și impactul acestei tendințe în întreaga societate, trebuie, de asemenea, să analizăm **noi abordări** și să ne asigurăm că politicile noastre sunt adecvate scopului urmărit de acestea într-o epocă a schimbărilor majore – de la dubla tranziție verde și digitală la noi forme de muncă și amenințarea reprezentată de pandemii.

Scopul acestei cărți verzi este de a lansa o **amplă dezbatere de orientare privind îmbătrânirea** pentru a discuta opțiunile privind modalitățile de anticipare și de răspuns la provocările și oportunitățile pe care le implică, în special având în vedere Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă a ONU și Deceniul ONU pentru îmbătrânirea în condiții bune de sănătate. Competențele de abordare a efectelor îmbătrânirii le revin, în mare măsură, statelor membre, iar UE este bine plasată pentru a identifica principalele probleme și tendințe și pentru a sprijini acțiunile privind îmbătrânirea la nivel național, regional și local. Aceasta

[1] În acest context, Europa înseamnă întregul continent. Sursa: 2019 Revision of UN World Population Prospects (Revizuirea perspectivelor ONU privind populația lumii pentru 2019). Tabelul Eurostat cu date online demo_pjanind indică vârsta de 43,7 ani ca fiind vârsta mediană în 2019 pentru UE-27.

poate ajuta statele membre și regiunile să își dezvolte propriile răspunsuri adaptate în materie de politici în ceea ce privește îmbătrânirea populației.

Pilonul european al drepturilor sociale[2] stabilește o serie de principii care se referă direct sau indirect la domeniile afectate de îmbătrânire, cum ar fi veniturile și pensiile pentru limită de vârstă, îngrijirea pe termen lung, asistența medicală, incluziunea persoanelor cu handicap, protecția socială, echilibrul dintre viața profesională și cea privată și educația, formarea și învățarea pe tot parcursul vieții. Comisia va prezenta în curând un plan de acțiune pentru a sprijini punerea deplină în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale.

Prezenta carte verde adoptă o **abordare bazată pe ciclul de viață**, care reflectă impactul universal al îmbătrânirii și se concentrează atât asupra implicațiilor personale, cât și asupra implicațiilor societale mai ample ale îmbătrânirii populației. Acestea includ toate aspectele: de la învățarea pe tot parcursul vieții și stiluri de viață sănătoase până la modul de finanțare a unor pensii adecvate sau necesitatea unei productivități sporite și a unei forțe de muncă suficient de mari pentru a susține asistența medicală și îngrijirea pe termen lung pentru persoanele în vârstă.

Abordarea bazată pe ciclul de viață ia în considerare faptul că etapele tradiționale ale educației și formării, ale muncii și ale pensionării devin mai puțin rigide și mai flexibile. De asemenea, aceasta reflectă faptul că răspunsul la îmbătrânirea populației este o chestiune care constă în găsirea unui echilibru adecvat între soluțiile durabile pentru sistemul nostru de protecție socială și consolidarea **solidarității între generații și a echității între tineri și persoanele în vârstă**. Există numeroase interdependențe între generații, iar acestea dau naștere unor provocări, oportunități și întrebări pentru societățile noastre. Acesta este motivul pentru care tinerii – și persoanele de toate vârstele – ar trebui să aibă un rol activ în conturarea răspunsului nostru în materie de politici.

Actuala Comisie a plasat demografia printre prioritățile **agendei politice a UE**. În iunie 2020, Comisia a prezentat un raport[3] cu privire la principalele aspecte ale schimbărilor demografice și impactul probabil al acestora. Prezenta carte verde este primul rezultat al acestui raport și lansează o dezbatere cu privire la una dintre transformările demografice definitorii din Europa. Dezbaterea va fi favorabilă incluziunii și se va baza pe activitatea altor instituții și organisme ale UE[4] care sunt implicate activ în dezbaterea privind provocările demografice.

---

[2] https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_ro.

[3] Raportul privind impactul schimbărilor demografice în Europa (COM(2020) 241 final, 17.6.2020).

[4] De exemplu, Concluziile Consiliului pe tema „Provocările demografice – calea de urmat” (8668/20, 8.6.2020); Concluziile Consiliului privind drepturile omului, participarea și bunăstarea persoanelor în vârstă în era digitalizării (11717/2/20, 9.10.2020); Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Provocările demografice din UE în contextul inegalităților economice și de dezvoltare” din 5 mai 2020 și avizul Comitetului European al Regiunilor – Schimbările demografice: propuneri privind măsurarea și combaterea efectelor negative în regiunile UE din 14 octombrie 2020. Parlamentul European pregătește, de asemenea, un raport intitulat „*Old continent growing older – possibilities and challenges related to ageing policy post 2020*” („Bătrânul continent îmbătrânește – posibilități și provocări legate de politica privind îmbătrânirea populației după 2020”).

2. Punerea bazelor

Anii cuprinși între copilăria timpurie și vârsta adultă tânără ne afectează pentru tot restul vieții. Toate experiențele noastre, tot ceea ce învățăm, toate obiceiurile pe care le adoptăm sunt factori care ne modelează perspectivele de viitor, sănătatea și bunăstarea. **Punerea timpurie a unor baze corespunzătoare** poate contribui la prevenirea, limitarea și amânarea unora dintre provocările legate de îmbătrânire.

În special, există două concepte de politică prin care se poate asigura prosperitatea unei societăți în curs de îmbătrânire: îmbătrânirea activă și în condiții bune de sănătate și învățarea pe tot parcursul vieții. Ambele abordări funcționează cel mai bine atunci când încep la o vârstă timpurie, deoarece sunt relevante pentru întregul ciclu de viață. Este important de remarcat faptul că un nivel ridicat de educație și o stare bună de sănătate se consolidează reciproc.

2.1. Îmbătrânirea activă și în condiții bune de sănătate

Îmbătrânirea activă și în condiții bune de sănătate înseamnă promovarea unor stiluri de viață sănătoase pe tot parcursul vieții noastre și include modelele noastre de consum și nutriție, precum și nivelurile noastre de activitate fizică și socială. Ea contribuie la reducerea riscurilor de obezitate, diabet și alte boli netransmisibile a căror incidență este în creștere. Bolile cardiovasculare și cancerul sunt cauzele principale ale deceselor care pot fi evitate în rândul persoanelor cu vârsta sub 75 de ani în Europa[5]. Îmbătrânirea activă și în condiții bune de sănătate are un impact pozitiv asupra pieței forței de muncă, a ratelor de ocupare a forței de muncă și a sistemelor noastre de protecție socială și, prin urmare, asupra creșterii și productivității economiei.

Îmbătrânirea activă și în condiții bune de sănătate este o alegere și o responsabilitate personală, dar ea depinde în mare măsură de mediul în care trăim, muncim și socializăm. **Politicile publice pot avea un rol semnificativ în sprijinirea acesteia**. Măsurile proactive pot contribui la prevenirea și depistarea bolilor și la protejarea populației împotriva efectelor problemelor de sănătate. Acestea pot contribui la asigurarea faptului că îmbătrânirea activă și în condiții bune de sănătate devine o alegere mai ușoară, inclusiv pentru cei aflați în situații de vulnerabilitate. Există modalități inovatoare de promovare a stilurilor de viață sănătoase în rândul copiilor și al tinerilor, inclusiv prin tehnologie digitală, jocuri, platforme și aplicații de învățare în condiții de siguranță. Medicina personalizată poate contribui la identificarea, într-un stadiu incipient, a persoanelor expuse riscului de a dezvolta anumite boli mai târziu în viață.

Deși statele membre sunt responsabile pentru elaborarea propriilor politici în domeniul sănătății, UE poate sprijini acțiunile statelor membre, inclusiv prin intermediul noului program EU4Health, de exemplu în lupta împotriva cancerului și a demenței, în domeniul sănătății mintale și în promovarea unei alimentații sănătoase, precum și a activității fizice regulate. Planul european de combatere a cancerului, elaborat pentru a aborda întregul parcurs al bolii, de la prevenție până la supraviețuire, vine sprijinul acestor acțiuni.

[5] Sursa: Eurostat, tabelul cu date online HLTH_CD_APR și Statistica privind mortalitatea prin cauze tratabile și care pot fi prevenite.

Monitorizarea și schimbul de informații privind inițiativele naționale în domeniul sănătății pot contribui la reducerea diferențelor de abordare și de aplicare de la o țară la alta și în țările respective.

2.2. *Educația și formarea din perspectiva învățării pe tot parcursul vieții*

Învățarea pe tot parcursul vieții – investițiile în dobândirea de cunoștințe, aptitudini și competențe de către populație pe tot parcursul vieții – face parte din răspunsul la provocările legate de îmbătrânire. Investițiile continue în învățare au numeroase efecte pozitive: dobândirea și actualizarea competențelor ajută populația să își păstreze șansele de angajare, să realizeze cu succes tranziția de la un loc de muncă la altul și să avanseze profesional, menținând-o în câmpul muncii și contribuind la satisfacția profesională. Într-o lume în rapidă transformare, învățarea pe tot parcursul vieții este o necesitate, deoarece carierele și oportunitățile educaționale se schimbă într-un ritm alert. Învățarea continuă poate contribui, de asemenea, la întârzierea apariției demenței și la prevenirea declinului cognitiv legat de bătrânețe. Ea este și o modalitate prin care persoanele în vârstă pot juca un rol activ în societate. Dezvoltarea competențelor cetățenilor este importantă pentru participarea democratică pe tot parcursul vieții.

Învățarea pe tot parcursul vieții atinge un nivel maxim de eficacitate atunci când începe de la o vârstă fragedă. Primii ani de viață sunt esențiali pentru dezvoltarea competențelor cognitive și sociale. Dovezile arată că accesul la servicii de înaltă calitate de educație și îngrijire a **copiilor preșcolari** are un efect de durată asupra rezultatelor școlare și a performanțelor ulterioare. În ciuda îmbunătățirilor în ceea ce privește **educația și formarea școlară**, prea mulți tineri părăsesc timpuriu școala și au probleme majore în ceea ce privește competențele de bază, cum ar fi cititul, știința și matematica. Același lucru este valabil și pentru adulți. Este alarmant faptul că unul din cinci tineri din Europa nu dispune de competențe digitale de bază. Elevii din medii dezavantajate sunt suprareprezentați printre cei cu rezultate insuficiente. Dovezile sugerează, de asemenea, riscul unei capcane a competențelor reduse, în care persoanele cu mai multe competențe tind să se implice mai des în activități de învățare, în timp ce persoanele cu competențe de bază mai reduse nu se implică în astfel de activități.

Există un mare potențial de dezvoltare a competențelor persoanelor în vârstă, precum și de îmbunătățire a modului în care acestea sunt validate și a modului în care este pusă la dispoziție orientarea profesională. **Educația și formarea adulților** contribuie la îmbunătățirea capacității de inserție profesională într-o lume a muncii în schimbare, întrucât evoluția nevoilor în materie de competențe, în special ca urmare a tranziției verzi și a celei digitale, creează potențial pentru noi locuri de muncă.

Toate acestea se află în centrul punerii în aplicare a Agendei pentru competențe în Europa, adoptată recent de Comisie[6]. În plus, odată cu crearea unui spațiu european al educației[7] până în 2025, depunem eforturi pentru a asigura accesul tuturor la o educație de calitate, ținând seama în special de persoanele care sunt mai expuse riscului de rezultate slabe și de excluziune socială.

[6] COM(2020) 274 final, 1.7.2020.
[7] COM(2020) 625 final, 30.9.2020.

2.3. Aspecte teritoriale în ceea ce privește accesul la educație

Accesul la educație și formare de înaltă calitate nu poate fi considerat de la sine înțeles, în special în **regiunile slab populate**, unde este posibil ca oamenii să trebuiască să călătorească pe distanțe lungi până la instituțiile de învățământ relevante. Combinația dintre rata scăzută a natalității și emigrarea tinerilor poate reduce cererea de școlarizare în zonele rurale și regiunile îndepărtate.

Aceasta poate conduce la un cerc vicios: numărul copiilor poate ajunge la un nivel atât de scăzut încât este dificil să se justifice menținerea în funcțiune a unei școli. Acest lucru face, la rândul său, mai puțin atractiv pentru familiile cu copii să se mute sau să rămână într-o astfel de regiune.

Trecerea la **învățarea la distanță**, încurajată de pandemia de COVID-19, a oferit câteva lecții de utilizare a tehnologiei digitale în educație și formare. Acest fenomen a evidențiat însă și mai mult inegalitățile cu care se confruntă comunitățile rurale în ceea ce privește accesul la serviciile digitale. Este mai probabil ca zonele rurale și regiunile îndepărtate să aibă nevoie de investiții în conectivitate și să aibă mai puține șanse de a avea acces la servicii în bandă largă de înaltă calitate și la prețuri accesibile, precum și la dispozitivele și competențele necesare pentru utilizarea lor. Pentru unii copii, acest lucru a însemnat imposibilitatea de a-și continua cursurile în timpul pandemiei, situație care adâncește și mai mult inegalitățile preexistente față de colegii lor din regiuni care beneficiază de servicii mai bune. Noile abordări pot combina predarea în clasă cu învățarea digitală de înaltă calitate pentru a îmbunătăți accesul la educație și formare, atât în zonele urbane, cât și în cele rurale. Planul de acțiune pentru educația digitală[8] propune o abordare cuprinzătoare a învățării și educației digitale la nivelul UE.

1. *Cum pot fi promovate politicile privind îmbătrânirea activă și în condiții bune de sănătate de la o vârstă fragedă și pe tot parcursul vieții pentru toți? Cum pot copiii și tinerii să fie mai bine pregătiți pentru perspectiva unei speranțe de viață mai mari? Ce fel de sprijin poate oferi UE statelor membre?*
2. *Care sunt cele mai importante obstacole în calea învățării pe tot parcursul vieții de-a lungul ciclului de viață? În ce etapă a vieții ar putea avea impact maxim abordarea acestor obstacole? Cum ar trebui abordat acest aspect în mod specific în zonele rurale și în regiunile îndepărtate?*

3. Valorificarea la maximum a vieții noastre profesionale

Populația în vârstă de muncă a UE este în scădere de un deceniu și se preconizează că acest trend va continua[9]. Având în vedere că populația totală rămâne constantă, crește riscul unui deficit de forță de muncă. La rândul său, această situație face dificilă susținerea producției și a furnizării de servicii și, în cele din urmă, are un impact asupra prosperității și a bunăstării noastre. Pentru a compensa **scăderea populației în vârstă de muncă**, UE și statele sale membre ar trebui să promoveze politici care să atragă un număr mai mare de persoane pe

[8] COM(2020) 624 final, 30.9.2020.
[9] Sursa: Eurostat, tabelele online demo_pjan și proj_19np.

piața forței de muncă, să permită prelungirea vieții profesionale și să îmbunătățească productivitatea. Potențialul regiunilor mai puțin dezvoltate, și anume regiunile cu un PIB pe cap de locuitor sub 75 % din media UE, ar putea fi, de asemenea, mai bine exploatat prin investiții adecvate, pentru a sprijini egalizarea regională.

3.1. *Atragerea unui număr mai mare de persoane pe piața forței de muncă*

Un nivel ridicat de participare pe piața forței de muncă și prelungirea vieții profesionale pot atenua problema unei societăți în curs de îmbătrânire, cu o populație în vârstă de muncă în scădere[10]. Cu toate acestea, discriminarea la locul de muncă – sau în ceea ce privește căutarea unui loc de muncă – este larg răspândită și poate afecta mai mult anumite grupuri. Asigurarea faptului că persoanele cu origine rasială sau etnică minoritară își pot valorifica pe deplin potențialul va conduce la rezultate sociale și economice mai bune pentru toți. În acest sens, este esențial să se continue eforturile de edificare a unei Uniuni a egalității și de punere în aplicare deplină a instrumentelor juridice existente.

Ratele de ocupare a forței de muncă în rândul **femeilor** (cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani) în UE rămân cu 11,7 puncte procentuale mai mici decât în rândul bărbaților și mai multe femei tind să lucreze cu fracțiune de normă, în pofida faptului că numărul femeilor care obțin o diplomă universitară este mai mare decât cel al bărbaților[11].

Măsurile de promovare a participării egale a femeilor și a bărbaților atât la munca remunerată, cât și la cea neremunerată din cadrul familiei pot contribui la creșterea ratei de ocupare a forței de muncă în rândul femeilor, inclusiv prin sprijinirea persoanelor și a familiilor în vederea realizării unei mai bune reconcilieri între viața profesională și cea privată. Acțiunile de îmbunătățire a **egalității de gen** pe piața forței de muncă și de eliminare a disparităților de gen ar putea spori participarea bărbaților la activitățile casnice și la îngrijirea familiei – dacă sunt însoțite de măsuri structurale de reformare a sistemelor fiscale și de protecție socială. Strategia UE privind egalitatea de gen 2020-2025[12] a stabilit deja o serie de acțiuni-cheie în acest domeniu.

Date recente[13] arată că 5,4 % dintre femeile (și 2,2 % dintre bărbații) cu vârste cuprinse între 18 și 64 de ani și-au redus timpul de lucru sau și-au întrerupt activitatea profesională pe o perioadă care depășește o lună pentru a avea grijă de rude bolnave și/sau în vârstă cu handicap. O mai bună disponibilitate a serviciilor de calitate de îngrijire a copiilor, a îngrijirii formale pe termen lung și a sprijinului pentru persoanele care asigură servicii informale de îngrijire nu numai că ar contribui la satisfacerea nevoilor din ce în ce mai mari ale persoanelor în vârstă, ci ar permite, de asemenea, unui număr mai mare de lucrători – în special femeilor – să intre și să rămână pe piața forței de muncă.

Dacă li se permite să continue o activitate care să le reflecte calificările și competențele, **persoanele care provin din familii de migranți** s-ar putea integra mai bine. Acest lucru ar

---

[10] Centrul Comun de Cercetare, *Demographic Scenarios for the EU: Migration, Population and Education* (Scenarii demografice pentru UE: migrație, populație și educație), 2019.
[11] Sursa: Eurostat, tabelul online lfsi_emp_a.
[12] COM(2020) 152 final, 5.3.2020.
[13] Anchetă asupra forței de muncă, *Care for incapacitated relatives* (Îngrijirea rudelor aflate în incapacitate).

contribui la îmbunătățirea coeziunii sociale, la creșterea economică și la reducerea inegalităților.

Migrația legală poate contribui la acoperirea deficitului de competențe și, prin urmare, poate răspunde nevoilor pieței forței de muncă. Migranții cu un nivel ridicat de educație sunt mai predispuși decât media să fie supracalificați pentru activitatea pe care o desfășoară. Valorificarea potențialului femeilor migrante este deosebit de dificilă din cauza barierelor structurale, cum ar fi accesul la servicii de îngrijire a copiilor de înaltă calitate și la prețuri accesibile. În noiembrie 2021, Comisia a prezentat un nou Plan de acțiune privind integrarea și incluziunea pentru perioada 2020-2027[14], care ia în considerare situația diferită a populațiilor migrante și sprijină statele membre și alte părți interesate relevante în identificarea răspunsului adecvat în acest sens în cadrul politicilor lor de integrare și incluziune. Ca o acțiune ulterioară adoptării noului Pact privind migrația și azilul[15], Comisia a încheiat recent o consultare publică privind viitorul migrației legale în cadrul UE și va propune o serie de măsuri, inclusiv un „pachet privind talentele și competențele”, cu opțiuni de dezvoltare a unei rezerve de talente la nivelul UE.

Există, de asemenea, potențial pentru abordarea deficitului de forță de muncă prin creșterea gradului de ocupare a forței de muncă în rândul **persoanelor cu handicap**, însă sunt necesare amenajări corespunzătoare și un mediu de lucru accesibil.

În pofida creșterilor recente, rata ocupării forței de muncă în rândul **lucrătorilor în vârstă** din UE rămâne mai scăzută decât media. Doar 59,1 % dintre persoanele cu vârste cuprinse între 55 și 64 de ani erau angajate în 2019 față de 73,1 % din totalul persoanelor cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani[16]. După vârsta de 50 de ani, riscul șomajului de lungă durată crește[17]. Mulți lucrători în vârstă se confruntă cu dificultăți în ceea ce privește recrutarea, accesul la oportunități de formare, tranzițiile profesionale și sarcinile adaptate vârstei. Facilitarea participării pe piața forței de muncă a persoanelor în vârstă ar putea fi încurajată mai bine, inclusiv, de exemplu, prin stimulente fiscale pentru angajatori în vederea recrutării de lucrători în vârstă.

În unele sectoare, cum ar fi agricultura, populația continuă să lucreze la vârste înaintate, fie din proprie inițiativă, fie din cauza condițiilor de viață, din cauza lipsei unei potențiale persoane căreia să i se transfere activitatea respectivă sau din cauza nivelului scăzut al pensiilor. Aspectele de ordin fizic – indiferent dacă țin de ergonomie sau sunt legate de accesibilitate – și condițiile de muncă flexibile ar permite lucrătorilor în vârstă să își amâne pensionarea în cazul în care aleg să facă acest lucru. Accidentele la locul de muncă și bolile profesionale sunt mai periculoase odată cu înaintarea în vârstă. **Condițiile bune de muncă**, inclusiv sănătatea și securitatea corespunzătoare la locul de muncă, contribuie la protejarea sănătății lucrătorilor de toate vârstele, promovând astfel bunăstarea și reducând ratele de pensionare anticipată. Tehnologiile digitale pot sprijini lucrătorii și pot oferi medii de lucru mai bine adaptate, prin intermediul sistemelor personalizate bazate pe TIC, al dispozitivelor portabile și al aplicațiilor mobile în domeniul sănătății.

[14] COM(2020) 758 final, 24.11.2020.
[15] COM(2020) 609 final, 23.9.2020.
[16] Sursa: Eurostat, tabelul online lfsi_emp_a.
[17] Sursa: lfsa_upgan.

Spiritul antreprenorial în rândul persoanelor vârstnice poate prelungi viața profesională, poate reduce șomajul la bătrânețe, poate îmbunătăți incluziunea socială a persoanelor în vârstă și poate stimula inovarea prin intermediul întreprinderilor nou-înființate. Acesta poate promova învățarea intergenerațională și poate asigura transferul de cunoștințe. Sensibilizarea cu privire la spiritul antreprenorial ca opțiune de carieră tardivă poate contribui la combaterea fenomenului de discriminare pe criterii de vârstă, un obstacol potențial în calea unei astfel de activități. Politica publică poate sprijini antreprenorii în vârstă prin eliminarea factorilor de descurajare din sistemele fiscale și de securitate socială, prin furnizarea de consiliere bine orientată și prin asigurarea accesului la finanțare.

3.2. Productivitate, inovare și oportunități de afaceri

Creșterea productivității a încetinit în toate economiile dezvoltate în ultimele decenii. În contextul scăderii populației în vârstă de muncă, **creșterea productivității** este esențială pentru susținerea unei creșteri economice durabile și favorabile incluziunii și a unor standarde de viață mai ridicate în UE. Tranziția verde și cea digitală reprezintă o oportunitate de a relansa creșterea productivității prin promovarea **inovării** sub forma unor noi tehnologii și modele de afaceri. Inovarea poate contribui, de asemenea, la îmbunătățirea eficienței resurselor, în timp ce tehnologiile care economisesc forța de muncă pot atenua provocările implicate de scăderea populației în vârstă de muncă.

Investițiile adecvate și eficiente în cercetare și dezvoltare și în active necorporale în general sunt esențiale pentru stimularea inovării și promovarea adoptării de noi tehnologii. Un sistem judiciar și o administrație publică eficiente, un mediu de afaceri favorabil, politici eficace în domeniul concurenței și un sistem de subvenții și de impozitare echitabil, transparent și eficient, aliniate la obiectivele pe termen lung ale durabilității socio-ecologice, contribuie, de asemenea, la sprijinirea productivității și a inovării.

Una dintre oportunitățile pentru UE este „**economia vârstei a treia**”; acest termen se referă la o schimbare generală a cererii de produse și servicii care reflectă nevoile și preferințele specifice ale persoanelor în vârstă. Se preconizează că economia vârstei a treia va crește cu aproximativ 5 % pe an, de la 3,7 mii de miliarde EUR în 2015 la 5,7 mii de miliarde EUR în 2025[18].

Economia vârstei a treia poate crea noi **oportunități de angajare** în sectoare precum turismul, locuințele inteligente care sprijină traiul independent, tehnologiile asistive, produsele și serviciile accesibile, robotica serviciilor, wellness, cosmeticele și moda, siguranța, cultura, mobilitatea personală și automatizată și sectorul bancar. **Inovarea științifică și medicală** va stimula, de asemenea, oportunitățile pentru dezvoltatorii de tehnologie și personalul medical și îngrijitorii cu înaltă calificare, realizând, în același timp, progresele necesare pentru a răspunde nevoilor unei societăți în curs de îmbătrânire.

Telemedicina, aplicațiile pentru telefoanele inteligente și biosenzorii pentru diagnosticare și monitorizare de la distanță pot îmbunătăți perspectivele pacienților. Noile tehnologii asistive pot extinde autonomia, independența și participarea persoanelor în vârstă cu handicap. O

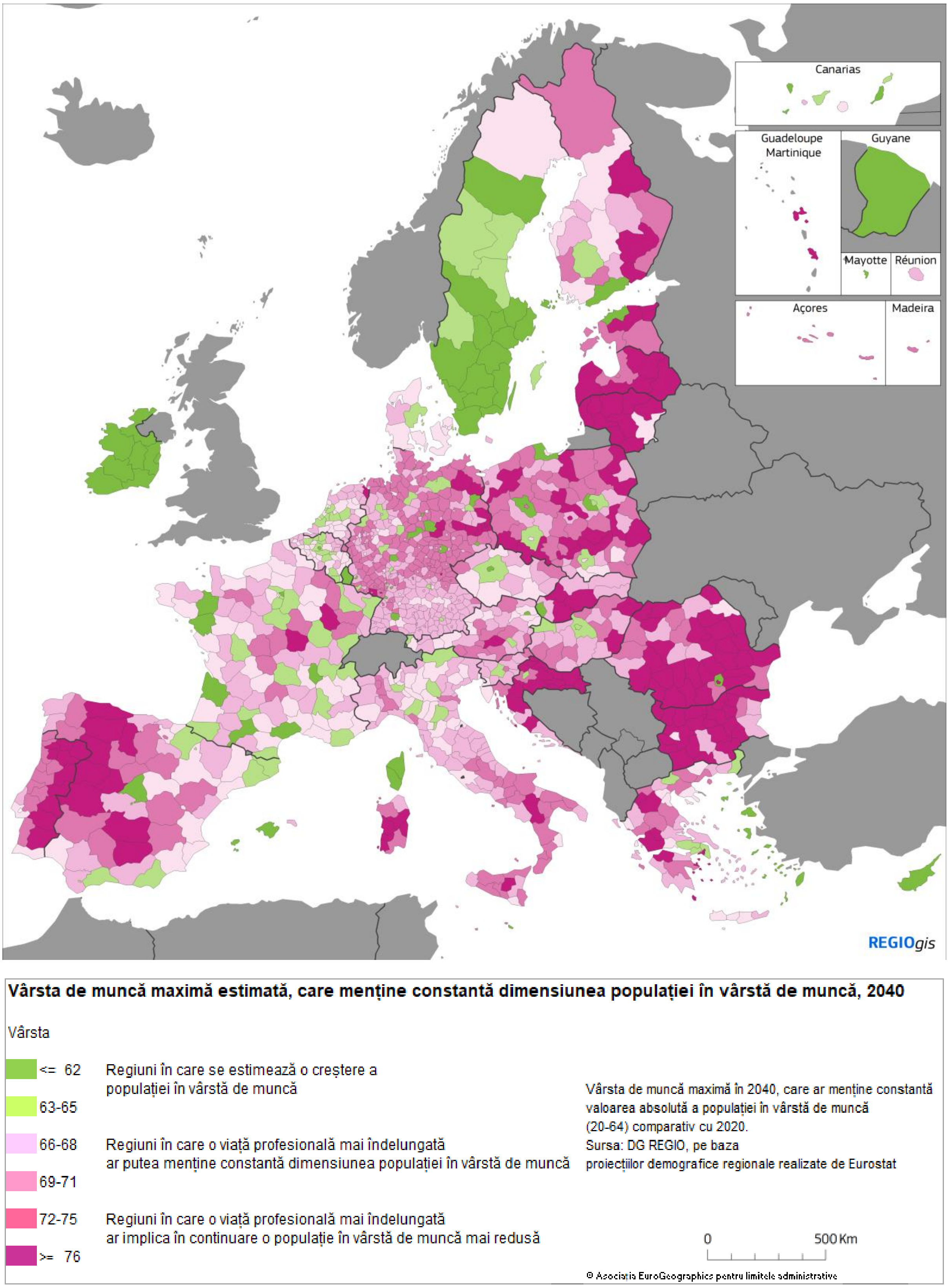
[18] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/silver-economy-study-how-stimulate-economy-hundreds-millions-euros-year.

piață dezvoltată de **produse și servicii pentru o îmbătrânire sănătoasă și activă** ar putea îmbunătăți eficiența sistemelor de sănătate și de asistență socială, ceea ce le-ar putea face mai durabile.

3.3. Ocuparea forței de muncă și productivitatea – o perspectivă teritorială

Harta de mai jos prezintă creșterea vieții profesionale necesară pentru a contracara îmbătrânirea populației în regiunile UE. Se estimează că doar o regiune din cinci din UE va avea o populație în vârstă de muncă în creștere între 2020 și 2040. Aceste regiuni includ adesea capitala, un alt oraș mare și/sau suburbiile acestora. Întreprinderile din cele câteva regiuni cu o populație în vârstă de muncă în creștere vor putea să își ocupe mai ușor posturile vacante și să își extindă activitatea. Întreprinderile din regiunile cu o populație în vârstă de muncă în scădere sunt însă mai susceptibile să se confrunte cu deficite de forță de muncă în absența unei mobilități crescute a forței de muncă. Prin urmare, acestea vor trebui să investească mai mult în tehnologie care permite economisirea forței de muncă și în inovare doar pentru a produce aceeași cantitate de bunuri sau servicii.

Harta 1. Vârsta de muncă maximă estimată, care menține constantă dimensiunea populației în vârstă de muncă, 2040

Potențialul regiunilor mai puțin dezvoltate, inclusiv al zonelor rurale, poate fi explorat în continuare, de exemplu pentru a utiliza oportunitățile care apar în economia vârstei a treia. Politica de coeziune joacă un rol semnificativ în sprijinirea dezvoltării acestora. Zonele rurale din Europa variază foarte mult, unele având rezultate bune din punct de vedere economic și social, iar altele fiind în declin economic și/sau social. Calitatea vieții este adesea considerată a fi mai bună în zonele rurale decât în orașe. Apropierea de natură, aerul curat, sentimentul de apartenență la comunitate și locuințele mai ieftine atrag populația urbană. Dacă sunt dotate cu infrastructură de bază, mijloace de transport și condiții suficiente pentru activitatea economică, acestea pot fi atractive atât pentru persoanele în vârstă de muncă, cât și pentru populația în curs de îmbătrânire.

Conectivitatea digitală poate ajuta, de asemenea, teritoriile îndepărtate să aibă acces la educație de calitate și la oportunități de angajare de calitate, astfel cum s-a demonstrat în timpul crizei provocate de pandemia de COVID-19. Această criză a evidențiat și potențialul muncii la distanță pentru anumite profesii, ca modalitate de a evita naveta, cu toate consecințele sale asupra poluării aerului și a utilizării timpului.

Infrastructura – de la transportul școlar și conectivitate la locuințe sau rețele poștale și asistență medicală – și furnizarea de **servicii**, precum educația și formarea, asistența medicală și îngrijirea pe termen lung, pot spori oportunitățile de dezvoltare, dacă sunt adaptate la nevoile locale.

3. *Ce măsuri de politică inovatoare pentru a îmbunătăți participarea pe piața forței de muncă, în special a lucrătorilor în vârstă, ar trebui analizate mai îndeaproape?*
4. *Sunt necesare mai multe politici și acțiuni la nivelul UE care să sprijine spiritul antreprenorial în rândul persoanelor în vârstă? Ce tip de sprijin este necesar la nivelul UE și cum putem valorifica exemplele de mentorat de succes în materie de inovare socială între tinerii antreprenori și cei în vârstă?*
5. *Cum pot politicile UE să ajute regiunile mai puțin dezvoltate și zonele rurale să gestioneze îmbătrânirea și depopularea? Cum pot să utilizeze mai bine economia vârstei a treia teritoriile UE afectate de dubla provocare a depopulării și a îmbătrânirii populației?*

4. Noi oportunități și provocări după pensionare

Niciodată în istoria Europei nu au existat atât de mulți oameni care să se bucure de o viață atât de îndelungată și de sănătoasă. Un număr fără precedent de persoane rămân în activitate pentru o perioadă mai lungă de timp, își prelungesc cariera profesională și participă la activități sociale după pensionare. Datorită unor stiluri de viață mai sănătoase, precum și grație progresului medical (îmbunătățirea prevenției, a diagnosticării și a tratării bolilor), majoritatea pensionarilor au o stare bună de sănătate și pot alege cum să își petreacă timpul[19]. Aceste noi realități ne schimbă percepția asupra îmbătrânirii, clarificând contribuția importantă pe care persoanele în vârstă o au pentru societate și economie prin învățarea intergenerațională și coeziune.

[19] Sursa: Eurostat, ediția din 2020 a publicației *Ageing Europe* (Europa în curs de îmbătrânire).

În același timp, pensionarea prezintă provocări pentru cetăţeni, dar şi pentru sistemele de protecţie socială care îi sprijină. Pentru a asigura caracterul adecvat, abordabil și sustenabil al sistemelor de pensii, este necesar să evaluăm în mod critic măsura în care sistemele actuale de pensii sunt pregătite pentru a face față îmbătrânirii rapide a populației.

4.1. *Menținerea în activitate*

Activitățile de voluntariat pot promova solidaritatea şi cooperarea între generații, creând valoare și aducând beneficii atât tinerilor, cât și celor în vârstă în ceea ce privește cunoştinţele, experiența și stima de sine. În același timp, voluntariatul are o importantă valoare economică. Datele deținute arată că aproximativ o cincime dintre persoanele cu vârste cuprinse între 65 şi 74 de ani participă la activități formale de voluntariat, în timp ce persoanele de peste 75 de ani rămân, de asemenea, implicate, atunci când starea de sănătate le permite acest lucru[20]. În timpul pandemiei de COVID-19, pensionarii au ajutat comunitatea prin revenirea în activitate ca personal medical sau de asistență medicală sau prin furnizarea de servicii voluntare pentru a-i ajuta pe ceilalți în viața de zi cu zi.

Mulți dintre aceștia, în special femeile în vârstă, **sunt îngrijitori neremunerați**, în principal în cadrul familiilor lor (pentru părinți, parteneri, copii sau nepoți), ajutând astfel generația principală în vârstă de muncă să atingă un echilibru între viața profesională și cea de familie.

Învățarea intergenerațională, inclusiv mentoratul sau schimbul de experiență, permite tinerilor şi persoanelor în vârstă să facă schimb de cunoştinţe şi competenţe. Numeroase activități de învățare intergenerațională au loc în mod informal în comunitate, în cadrul unor activități desfăşurate în nivelul bibliotecilor și al muzeelor, al asociațiilor culturale, sportive sau de altă natură, al instituțiilor religioase etc.

Mobilitatea activă sprijină, de asemenea, îmbătrânirea activă. Mersul pe jos și cu bicicleta sunt populare în multe state membre, inclusiv în rândul persoanelor cu vârsta de peste 65 de ani. Noile forme de mobilitate electrică, în special bicicletele electrice, oferă deja un răspuns flexibil la nevoile de mobilitate ale unor persoane în vârstă și le permit să utilizeze un mod activ de transport, reducând în același timp emisiile generate pentru transportul acestor persoane.

4.2. *Sărăcia la vârste înaintate*

Pentru majoritatea oamenilor, pensionarea este însoțită de o scădere a veniturilor și, pentru unii dintre aceștia, de amenințarea **sărăciei la vârste înaintate**. Pe măsură ce populația îmbătrânește, aceasta se confruntă cu riscuri financiare tot mai mari, legate, de exemplu, de nevoia de asistență medicală și, în special, de îngrijire pe termen lung.

Pensiile reprezintă principala sursă de venit pentru majoritatea pensionarilor. Pentru a se asigura că acestea rămân adecvate în raport cu creșterea speranței de viață, pe viitor, populația va trebui să muncească o perioadă mai îndelungată. Cu toate acestea, unele persoane vor continua să se confrunte cu un risc mai ridicat de sărăcie la vârste înaintate decât alte persoane, inclusiv cu riscul de sărăcie energetică. Acest lucru se referă în special la persoanele care au obținut venituri mici, la cele care și-au întrerupt cariera profesională sau la

[20] Pentru mai multe informații, a se vedea: Eurostat, tabelul online ilc_scp19.

cele care au avut locuri de muncă sau meserii ce le-au oferit o protecție limitată, cum ar fi lucrătorii cu contracte atipice și persoanele care au desfășurat activități independente.

Riscul continuă să fie mai ridicat pentru anumite grupuri. **Femeile** au tendința de a câștiga mai puțin, de a avea cariere mai scurte și mai puțin liniare, de a lucra cu fracțiune de normă și de a-și asuma mai multe responsabilități de îngrijire neremunerate. Pensiile femeilor din UE sunt, în medie, cu 29,5 % mai mici decât cele ale bărbaților[21]. În 2019, 37 % dintre **migranții** din țări terțe erau expuși riscului de sărăcie și de excluziune socială, față de 22 % dintre cetățenii mobili ai UE[22]. În anii următori, aceste persoane se pot confrunta cu riscuri mai mari de sărăcie la vârste înaintate ca urmare a carierelor mai scurte în UE.

Persoanele în vârstă cu handicap se pot confrunta cu probleme specifice. În situația în care dobândesc un handicap, persoanele în vârstă de muncă beneficiază adesea de sprijin legat de piața forței de muncă pentru a compensa pierderea veniturilor și cheltuielile suplimentare. Deși acest lucru este insuficient în multe cazuri, persoanele care dobândesc un handicap după pensionare sunt adesea neeligibile pentru aceste prestații.

Caseta 1. Autonomia, participarea și drepturile persoanelor în vârstă

Pilonul european al drepturilor sociale servește drept punct de reper pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață pentru toți, indiferent de vârstă, și pentru obținerea unor drepturi sociale autentice. Aceasta include o serie de principii care se concentrează asupra provocărilor legate de îmbătrânirea populației.

Persoanele în vârstă se află adesea într-o situație de vulnerabilitate: unele dintre ele în mai multe privințe, cum este cazul celor care au o stare precară de sănătate sau care suferă de un handicap[23], al celor care aparțin unei minorități etnice sau religioase sau al celor care aparțin comunității LGBTIQ. Este posibil ca unele persoane să aibă nevoie de asistență legată în mod direct de propria protecție sau de protecția bunurilor pe care le dețin, cum ar fi gestionarea finanțelor sau a tratamentelor medicale. Acest lucru a fost subliniat, de asemenea, în noua agendă privind consumatorii[24] publicată recent. În plus, persoanele în vârstă vulnerabile se pot confrunta, de asemenea, cu riscul de abuz, precum neglijarea sau violența fizică sau psihică. Tributul major pe care l-au plătit persoanele în vârstă vulnerabile în timpul pandemiei subliniază importanța protejării autonomiei acestora, precum și a sănătății și a condițiilor lor de viață.

Accesul la bunuri și servicii, inclusiv la serviciile publice, și participarea la viața politică, socială și culturală necesită din ce în ce mai mult competențe digitale. Evoluțiile tehnologice pot amplifica vulnerabilitatea persoanelor în vârstă, de exemplu dacă acestea sunt mai puțin familiarizate cu sau nu utilizează cu atât de multă ușurință instrumentele digitale sau au acces limitat la tehnologia digitală. Acest lucru le poate face mai predispuse la fraudă, înșelăciune și comerț necinstit, după cum s-a putut observa în timpul pandemiei și al perioadelor în care

[21] Sursa: Eurostat, tabelul online ilc_pnp13.
[22] Sursa: Eurostat, tabelul online ilc_peps05.
[23] UE s-a angajat să respecte Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu handicap (CRPD) pentru a proteja drepturile și demnitatea persoanelor cu handicap.
[24] COM(2020) 696 final, 13.11.2020.

s-au impus restricții de deplasare a persoanelor. Persoanele în vârstă care trăiesc în străinătate sau care dețin bunuri în străinătate pot fi, de asemenea, deosebit de vulnerabile din cauza barierelor lingvistice și a sistemelor administrative și juridice necunoscute; în situațiile transfrontaliere, pot fi necesare măsuri specifice de protecție.

Creșterea numărului de persoane în vârstă în UE generează preocupări specifice în materie de securitate și siguranță, întrucât infractorii organizați îi pot viza, de exemplu, prin vizite la domiciliu, înșelăciuni orchestrate pe stradă, spargeri, furturi din buzunare sau alte escrocherii și infracțiuni.

Pentru a le permite persoanelor în vârstă să se bucure de drepturile și de autonomia lor și să participe în societate în cea mai mare măsură posibilă, astfel de situații de vulnerabilitate trebuie să fie luate în considerare și, după caz, abordate în mod specific de responsabilii cu elaborarea politicilor de la toate nivelurile.

4.3. Sisteme de pensii adecvate, echitabile și sustenabile

Provocarea reprezentată de menținerea unor **pensii adecvate, echitabile și sustenabile într-o societate în curs de îmbătrânire** și necesitatea ca populația să acumuleze economii suplimentare au fost evidențiate în mod repetat, în special în rapoartele privind adecvarea pensiilor, publicate în comun de Consiliu și de Comisie[25]. Cu toate acestea, în absența unor reforme suplimentare, este probabil ca numărul mai mare de pensionari și numărul mai mic de persoane în vârstă de muncă să conducă la rate de contribuție mai ridicate și la rate mai scăzute de înlocuire a pensiilor pentru a se asigura sustenabilitatea finanțelor publice. Astfel de evoluții pot crea o povară dublă pentru generațiile mai tinere și, prin urmare, pot ridica probleme de echitate între generații.

Prelungirea vieții profesionale reprezintă un răspuns esențial în acest sens. Potrivit celei mai recente prognoze privind populația realizate de Eurostat, rata de dependență a persoanelor în vârstă în UE[26] în 2040 ar rămâne la același nivel ca în 2020 doar dacă viața profesională ar fi prelungită până la vârsta de 70 de ani. Cu toate acestea, există diferențe semnificative de la un stat membru la altul, ceea ce indică diferitele provocări din Europa. Pentru a menține constant raportul național de dependență a persoanelor în vârstă în 2040 față de 2020, prognozele realizate sugerează că Malta, Ungaria și Suedia ar trebui să prelungească durata vieții profesionale până la vârsta de 68 de ani, în timp ce Lituania și Luxemburg ar trebui să prelungească durata acesteia până la vârsta de 72 de ani. Încă din 2019, rata de dependență a persoanelor în vârstă a variat considerabil de la 22 în Luxemburg la 39 în Italia și 38 în Finlanda[27].

Sistemele de pensii ar putea sprijini prelungirea vieții active prin ajustarea vârstei de pensionare sau a cerințelor în materie de carieră, a prestațiilor sau a ratelor de acumulare în

[25] O dată la trei ani, Consiliul și Comisia publică împreună Raportul privind îmbătrânirea populației și Raportul privind adecvarea pensiilor (următoarele ediții vor fi publicate în 2021).

[26] Rata de dependență a persoanelor în vârstă utilizată în prezentul document reprezintă raportul dintre numărul de persoane în vârstă de sau peste 65 de ani și numărul de persoane cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani. Valoarea este exprimată pentru 100 de persoane în vârstă de muncă (între 15 și 64 de ani).

[27] Sursa: Eurostat, tabelul online table proj_19np și calculele realizate de Direcția Generală Politică Regională și Urbană a Comisiei; mai multe informații sunt disponibile aici.

mod automat pentru a reflecta creșterea speranței de viață. Limitarea **pensionării anticipate** la cazuri justificate în mod obiectiv, stabilirea unui drept general de muncă dincolo de vârsta de pensionare și a unor sisteme flexibile de pensionare pot contribui la transformarea sistemelor de pensii în sisteme adecvate și sustenabile.

Reformele de modernizare a sistemelor de pensii trebuie să ia în considerare cu atenție **logica redistribuirii și a echității** sistemelor de pensii. Printre factorii care ar putea fi luați în considerare se numără creșterea sarcinii demografice asupra generațiilor viitoare, un tratament echitabil al lucrătorilor care intră timpuriu pe piața forței de muncă, capacitatea de redistribuire între categoriile de venituri, protecția întreruperilor de carieră din motive familiale și eliminarea treptată a sistemelor de pensii preferențiale.

Pensiile care permit un nivel de trai demn la bătrânețe ar trebui să fie puse la dispoziția celor care nu vor putea să aibă o viață profesională mai îndelungată în viitor. Acest lucru ar putea fi realizat, de exemplu, prin intermediul punctelor de pensie, al pensiilor minime, al pensiilor bazate pe reședință și al asistenței sociale destinate sau disponibile persoanelor în vârstă.

Asigurarea faptului că sistemele de pensii acoperă diferite tipuri de activități economice, de exemplu prin **extinderea accesului** pentru mai multe tipuri de lucrători și pentru persoanele care desfășoară activități independente, ar contribui la protejarea caracterului adecvat și a bazei de contribuție a acestora, precum și la atenuarea inegalităților de pe piața forței de muncă. Având în vedere că schimbările din economie și din domeniul muncii ar putea afecta baza de contribuție, este posibil ca statele membre să fie nevoite să reanalizeze modul în care asigură resurse pentru sistemele lor de protecție socială.

Cetățenii trebuie să fie informați cu privire la situația drepturilor lor la pensie. **Pensiile suplimentare** de înaltă calitate, sigure și eficiente din punctul de vedere al costurilor, inclusiv produsul paneuropean de pensii personale (PEPP)[28], care completează sistemele de pensii obligatorii, pot oferi economii suplimentare pentru pensie. Politicile de facilitare și încurajare a participării la regimurile de pensii suplimentare ar trebui să ia în considerare costurile fiscale și efectul distributiv al acestora și să găsească un echilibru între o acoperire largă și cuprinzătoare și garanții împotriva efectelor volatilității pieței, pe de o parte, și raportul cost-eficacitate, pe de altă parte.

6. *Cum ar putea fi mai bine sprijinite voluntariatul persoanelor în vârstă și învățarea între generații, inclusiv la nivel transfrontalier, pentru a promova schimbul de cunoștințe și angajamentul civic? Ce rol ar putea juca o platformă digitală sau alte inițiative la nivelul UE și cui ar trebui să i se adreseze astfel de inițiative? Cum ar putea fi integrat voluntariatul tinerilor alături de și pentru persoanele în vârstă în inițiative intergeneraționale?*
7. *Ce servicii și ce mediu propice ar trebui instituite sau îmbunătățite pentru a asigura autonomia, independența și drepturile persoanelor în vârstă și pentru a le permite acestora să participe în societate?*

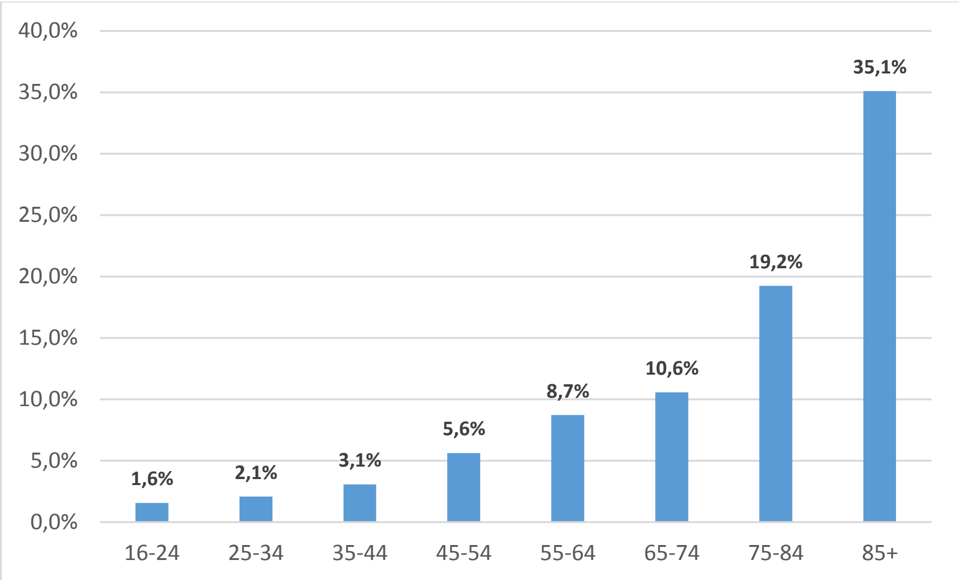
[28] PEPP este un sistem voluntar de pensii personale care urmează să fie pus în aplicare în 2022 și care le va oferi consumatorilor un nou produs paneuropean de economisire pentru pensie. *Cf.* Regulamentul (UE) 2019/1238 din 20 iunie 2019.

8. *Cum poate UE să sprijine persoanele în vârstă vulnerabile care nu sunt în măsură să își protejeze propriile interese financiare și personale, în special în situații transfrontaliere?*
9. *Cum poate UE să sprijine eforturile statelor membre de a asigura o mai mare echitate a sistemelor de protecție socială între generații, în funcție de gen, vârstă și categorii de venituri, asigurându-se că acestea se mențin pe o poziție solidă din punct de vedere fiscal?*
10. *Cum pot fi reduse și abordate riscurile de sărăcie la vârste înaintate?*
11. *Cum putem asigura pensii adecvate pentru persoanele (în mare parte femei) care își petrec perioade lungi din viața lor profesională desfășurând activități neremunerate (adesea, servicii de îngrijire)?*
12. *Ce rol ar putea juca pensiile suplimentare în asigurarea unor venituri adecvate din pensii? Cum ar putea fi extinse acestea în întreaga UE și care ar fi rolul UE în acest proces?*

5. Satisfacerea nevoilor din ce în ce mai mari ale unei populații în curs de îmbătrânire

În ciuda unei speranțe de viață îmbunătățite în condiții bune de sănătate, persoanele în vârstă prezintă o probabilitate mai mare de a se îmbolnăvi sau de a dobândi un handicap. Treptat, multe persoane în vârstă devin fragile și dependente de **îngrijirea pe termen lung**.

Figura 1. Ratele de dependență în UE[29] cresc odată cu vârsta, 2015-2019

Sursa: calculul realizat de Direcția Generală Afaceri Economice și Financiare a Comisiei pe baza tabelului Eurostat cu date online hlth_silc_06

Promovarea sănătății și prevenirea bolilor, sub forma unui stil de viață sănătos, sănătatea și siguranța la locul de muncă, precum și o viață socială activă pot contribui la limitarea sau la

[29] Notă: Ratele de dependență sunt calculate ca valoare medie pe cinci ani a limitărilor grave anuale autopercepute de lungă durată a activităților obișnuite ca urmare a problemelor de sănătate.

amânarea acestor probleme. Politicile de sprijin, precum reînnoirea urbană, revitalizarea zonelor rurale și accesibilitatea clădirilor și a transporturilor, pot conferi o serie de facilități în viața populației, în special în cazul persoanelor cu mobilitate redusă.

Deși astfel de politici pot contribui la atenuarea provocării generale, îmbătrânirea și longevitatea vor conduce invariabil la o creștere structurală a cererii globale de servicii de asistență medicală și de îngrijire pe termen lung[30]. Acest lucru este exacerbat pentru unele regiuni îndepărtate și zone rurale care se confruntă în general cu provocări în ceea ce privește calitatea și amploarea serviciilor sociale furnizate.

Modul în care societățile se pregătesc pentru îmbătrânire trebuie să depășească aspectele economice și cele legate de servicii de calitate și accesibile din punct de vedere financiar. Trebuie să ne gândim la modul în care generațiile trăiesc împreună. Un motiv de îngrijorare îl reprezintă riscul tot mai mare de **singurătate și izolare socială** atât în rândul tinerilor, cât și al persoanelor în vârstă, resimțite de multe persoane, mai ales în timpul pandemiei de COVID-19. Deși mai puțin vizibil, acest lucru are un impact real asupra sistemelor noastre economice, sociale și de sănătate și merită atenția responsabililor cu elaborarea politicilor.

5.1. *Satisfacerea nevoilor de asistență medicală și de îngrijire pe termen lung ale unei populații în curs de îmbătrânire*

Ca urmare a schimbărilor demografice, vor exista mai mulți pacienți în vârstă care vor suferi de boli cronice și, în multe cazuri, de boli multiple. Aproape jumătate dintre persoanele cu vârsta de cel puțin 65 de ani sunt percepute ca având un handicap sau o limitare a activității pe termen lung. În plus, efectele schimbărilor climatice, ale calamităților naturale și ale degradării și poluării mediului tind să sporească în mod disproporționat presiunea asupra sănătății persoanelor în vârstă. Acest lucru va spori nevoia de **asistență medicală** și de alte servicii de îngrijire sau de sprijin.

Deși sistemele de sănătate și de îngrijire pe termen lung vor trebui să răspundă cererii tot mai mari de servicii, ele se confruntă cu provocări diferite, cum ar fi în ceea ce privește forța de muncă, acoperirea protecției sociale sau standardele de calitate.

Un răspuns cuprinzător în materie de politici poate implica investiții în servicii și infrastructură de calitate, precum și în cercetarea și inovarea în domeniul sănătății, asigurarea accesului la asistență medicală, oferirea unor condiții de muncă atractive pentru a aborda deficitul de personal și exploatarea tehnologiei inovatoare pentru a îmbunătăți eficiența. Progresul tehnologic face posibilă furnizarea anumitor servicii și terapii în noi moduri în afara spitalelor. O mai mare **infrastructură** de asistență ambulatorie și comunitară nu numai că oferă asistență medicală și socială mai bună, ci și permite persoanelor în vârstă să participe la activități sociale și de bunăstare.

În sectorul sănătății și al asistenței sociale, există potențialul asigurării a 8 milioane de locuri de muncă în următorii 10 ani. Acest lucru va necesita mai mulți specialiști și perfecționarea și

[30] Principiile 16 și 18 ale Pilonului european al drepturilor sociale stabilesc „dreptul la un acces rapid la asistență medicală preventivă și curativă de bună calitate și accesibilă din punct de vedere financiar" și „dreptul la servicii de îngrijire pe termen lung de bună calitate și accesibile din punct de vedere financiar, în special la servicii medicale la domiciliu și la servicii comunitare".

recalificarea lucrătorilor, aspecte care vor fi abordate în special prin Pactul privind competențele, lansat în noiembrie 2020. De asemenea, **mobilitatea transfrontalieră** a personalului ar putea juca un rol în abordarea problemei deficitului de personal medical. În 2018, cetățenii UE care lucrează într-un alt stat membru decât cel de origine au reprezentat aproape 5 % din forța de muncă din domeniul sănătății și al îngrijirii pe termen lung, în timp ce imigranții din afara UE au reprezentat 9,1 %[31]. Integrarea aspectelor legate de sănătate și de îngrijirea pe termen lung în canalele de migrație legală existente poate îmbunătăți, de asemenea, utilizarea competențelor migranților în UE.

Se preconizează că numărul persoanelor care ar putea avea nevoie de **îngrijire pe termen lung** va crește de la 19,5 milioane în 2016 la 23,6 milioane în 2030 și la 30,5 milioane în 2050 în UE-27[32]. Dependența de persoanele care asigură servicii informale de îngrijire nu mai este sustenabilă, deoarece ajutorul din partea membrilor familiei este din ce în ce mai dificil de asigurat, deoarece familiile au mai puțini copii, membrii lor trăiesc mai departe unii de alții, iar femeile participă mai mult pe piața forței de muncă.

Statele membre se confruntă cu provocări comune în ceea ce privește îngrijirea pe termen lung, care includ asigurarea **accesului**, a **accesibilității din punct de vedere financiar** și a **calității** serviciilor de îngrijire pe termen lung, precum și a **forței de muncă** adecvate. Multe persoane care au nevoie de îngrijire nu pot avea acces la aceasta din cauza lacunelor în materie de furnizare a serviciilor, a costurilor ridicate și a lipsei de protecție socială sau de acoperire a asigurărilor pentru a garanta accesibilitatea din punct de vedere financiar. Fără o protecție socială adecvată, nevoile de îngrijire pe termen lung ale persoanelor le poate aduce în pragul sărăciei. Acest risc trebuie eliminat prin menținerea sustenabilității fiscale a sistemelor într-o societate în curs de îmbătrânire.

Îngrijirea de **calitate** pe termen lung este importantă pentru a asigura demnitatea personală, posibilitatea de a alege și bunăstarea, precum și pentru a evita spitalizările inutile. În prezent, există diferite standarde de calitate și interpretări la nivelul UE, iar statele membre se află în stadii diferite de asigurare a calității. Este important de remarcat faptul că există diferite modalități de a furniza servicii de îngrijire de calitate pe termen lung. Oferirea de servicii comunitare pentru persoanele în vârstă care au nevoie de îngrijire pe termen lung, inclusiv pentru persoanele cu handicap, poate sprijini dreptul acestora de a trăi independent în comunitate, atât timp cât acest lucru este posibil. Pe de altă parte, serviciile la domiciliu sau de altă natură pot asigura furnizarea de servicii de îngrijire care depășesc capacitățile unităților din cadrul comunității.

Recrutarea și păstrarea **personalului** calificat pentru a lucra în domeniul îngrijirii pe termen lung sunt dificile, având în vedere salariile mici și condițiile de muncă solicitante. Acest lucru sporește presiunea asupra persoanelor care asigură servicii informale de îngrijire– de obicei din rândul femeilor – care se străduiesc să găsească un echilibru între îngrijirea asigurată și munca remunerată, adesea cu implicații pentru societate prin efectele negative asupra

[31] Centrul Comun de Cercetare, *Health care and long-term care workforce: Demographic challenges and potential contribution of migration and digital technology* (Personalul din domeniul sănătății și al îngrijirii pe termen lung: provocări demografice și contribuția potențială a migrației și a tehnologiei digitale) https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121698.

[32] Prognoze extrase din Raportul privind îmbătrânirea populației pentru anul 2018.

sănătății și bunăstării, participarea redusă pe piața forței de muncă și obținerea unor venituri mai mici.

După cum se subliniază în Comunicarea „O Europă socială puternică pentru tranziții juste”[33], dezvoltarea **unor sisteme puternice de îngrijire pe termen lung** va îmbunătăți accesul la servicii de îngrijire pe termen lung de calitate și la prețuri accesibile prin care se asigură o viață decentă la bătrânețe și va stimula oportunitățile de angajare în economia serviciilor de îngrijire. Un raport comun al Comisiei Europene și al Comitetului pentru protecție socială, care urmează să fie publicat în 2021, va clarifica situația actuală a sistemelor de îngrijire pe termen lung din întreaga UE, precum și impactul pandemiei de COVID-19.

Introducerea pe scară largă a **inovării sociale și tehnologice**, precum e-sănătatea, asistența medicală prin tehnologie mobilă, teleîngrijirea, modelele integrate de îngrijire sau viața independentă, ar putea îmbunătăți în mod substanțial eficiența sistemelor de sănătate și de îngrijire pe termen lung. Modelele de monitorizare la distanță în domeniul asistenței medicale, în special cele care includ pacienți și membri ai familiei în echipa de îngrijire, au demonstrat beneficii clare pentru pacienții cu boli cronice[34].

Integrarea serviciilor de îngrijire printr-o cooperare strânsă și prin schimbul de informații între profesioniști, pacienți și îngrijitorii acestora (inclusiv persoanele care asigură servicii informale de îngrijire) are potențialul de a limita costurile tot mai mari ale asistenței medicale și sociale și, în același timp, de a ajuta persoanele în vârstă să rămână independente mai mult timp și să își sporească bunăstarea.

Întreprinderile sociale și organizațiile non-profit (în special societățile de ajutor reciproc) au fost utilizate din ce în ce mai mult pentru a furniza servicii de asistență medicală și socială, inclusiv pentru persoanele în vârstă. Ele pot fi eficace datorită rădăcinilor și cunoștințelor lor locale, precum și datorită obiectivelor sociale explicite pe care și le propun.

UE sprijină statele membre în promovarea sistemelor și a reformelor de îngrijire pe termen lung prin activități analitice, schimburi reciproce, orientări în materie de politici, precum și prin finanțare din partea UE. Provocările din domeniul îngrijirii pe termen lung și al asistenței medicale se reflectă, de asemenea, în semestrul european. UE facilitează coordonarea sistemelor naționale de securitate socială, protejând drepturile persoanelor care se deplasează în interiorul Europei, inclusiv accesul acestora la prestațiile pentru îngrijirea pe termen lung[35]. Mai multe inițiative, precum Directiva privind echilibrul dintre viața profesională și cea privată sau propunerea de directivă privind salariile minime adecvate[36], vor contribui la îmbunătățirea situației persoanelor care asigură servicii informale de îngrijire și vor asigura o remunerare adecvată în acest sector. În contextul pandemiei de COVID-19, analiza impactului său asupra îngrijirii pe termen lung[37] și orientările furnizate cu privire la

[33] COM(2020) 14 final, 14.1.2020.
[34] SAPEA, *Transforming the future of ageing* (Transformarea viitorului îmbătrânirii), (2019) https://www.sapea.info/wp-content/uploads/tfa-report.pdf.
[35] Regulamentul (CE) nr. 883/2004 din 29 aprilie 2004.
[36] Directiva (UE) 2019/1158 din 20 iunie 2019 și COM(2020) 682 final, 28.10.2020.
[37] Un raport comun al Comisiei Europene și al Comitetului pentru protecție socială urmează a fi publicat în 2021.

gestionarea pandemiei în centrele de îngrijire pe termen lung[38] evidențiază deficiențe structurale.

5.2. Mobilitate, conectivitate și accesibilitate

Societățile în curs de îmbătrânire din Europa reprezintă o tendință demografică ce ar putea modela tiparele de **mobilitate** în viitor. Furnizorii de servicii de transport public vor trebui să se adapteze la un număr tot mai mare de pasageri cu handicap sau cu mobilitate redusă și să investească în infrastructuri și vehicule de transport inteligente fără bariere în ceea ce privește accesul. În cazul unei populații în vârstă predominant feminine, este posibil ca mobilitatea să trebuiască să se concentreze mai mult pe nevoile specifice ale femeilor în ceea ce privește durata și scopul călătoriei, traseul și distanța de parcurs, precum și siguranța.

Automatizarea și digitalizarea transporturilor pot contribui la reducerea numărului de accidente, la îmbunătățirea călătoriilor și a operațiunilor de transport, la promovarea multimodalității, la reducerea consumului de energie și a poluării și la optimizarea utilizării resurselor și a infrastructurii. Pe de altă parte, ele prezintă, de asemenea, o serie de provocări pentru persoanele în vârstă care nu dispun de competențe digitale de bază sau care au acces limitat la internet. Aceste provocări sunt în special relevante pentru persoanele în vârstă care locuiesc în zone rurale.

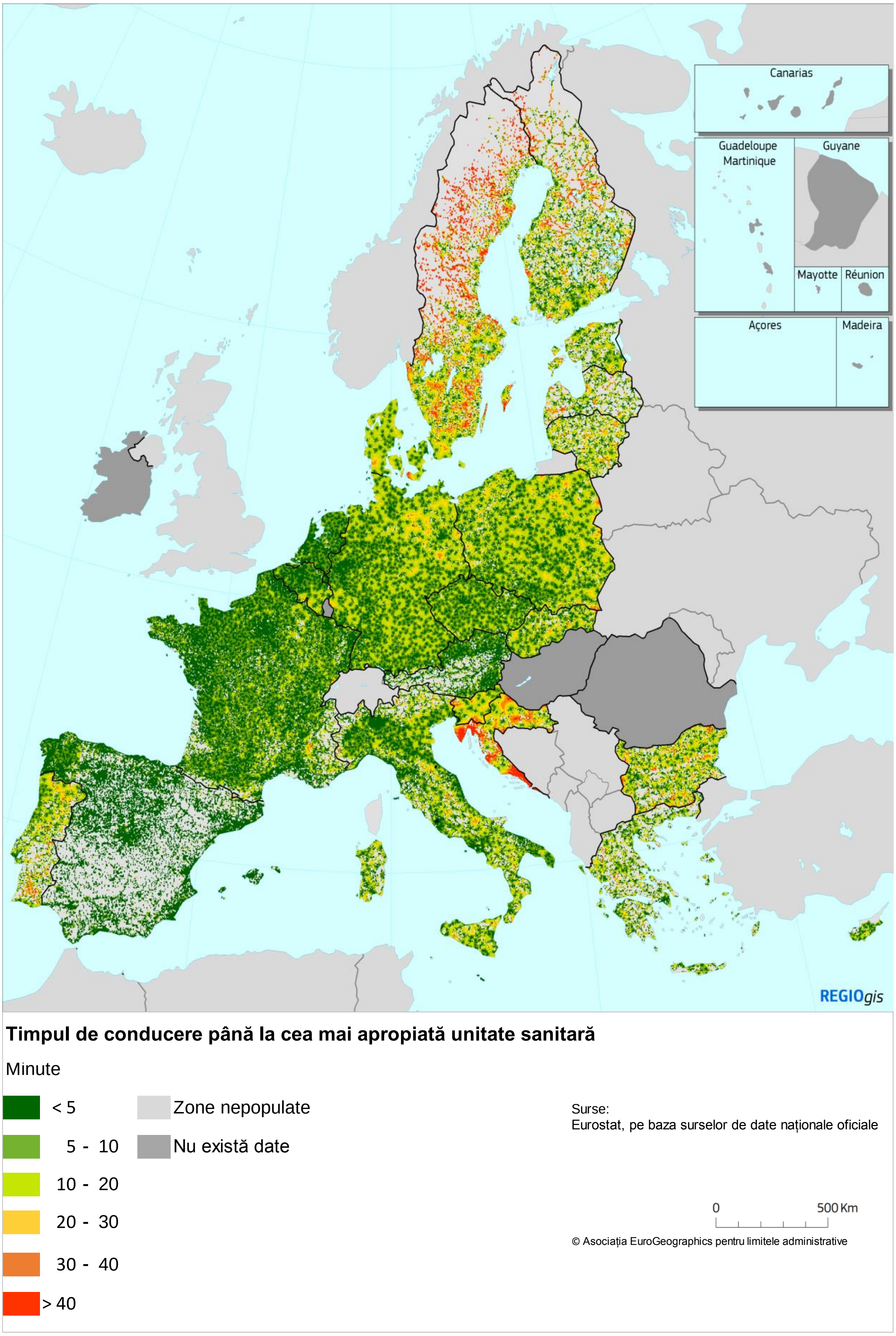
Nevoile și capacitățile variabile ale persoanelor în vârstă ar trebui să fie luate în considerare în organizarea **infrastructurii și a serviciilor urbane**. Numeroase orașe țin deja seama de sănătate, de egalitatea de gen și de alte considerente în planurile lor de mobilitate urbană. Accesibilitatea contribuie la incluziunea socială. Soluțiile adaptate în materie de locuințe și „locuințele inteligente” cu senzori și sisteme automatizate pentru aparatura electrocasnică, iluminat și încălzire pot îmbunătăți siguranța persoanelor în vârstă care trăiesc singure și pot spori durabilitatea și capacitatea de reutilizare a produselor.

5.3. Diferențe teritoriale în ceea ce privește accesul la îngrijire și servicii

Deși majoritatea statelor UE au obținut o acoperire universală pentru un set de bază de servicii de sănătate, gama de servicii și gradul de partajare a costurilor variază semnificativ de la un stat la altul. Accesul efectiv la îngrijire poate fi restricționat din motive financiare, din cauza lipsei de personal, a timpului îndelungat de așteptare și a distanței excesive care trebuie parcursă până la cea mai apropiată unitate sanitară. Unele state membre se confruntă cu probleme în ceea ce privește **accesul la asistență medicală** în zonele rurale și cele periferice. Aceste zone sunt cunoscute sub denumirea de „deșerturi medicale”[39]. Disparitățile regionale în ceea ce privește accesul la asistență medicală au căpătat un nou impuls în timpul pandemiei de COVID-19. Acest lucru este la fel de relevant pentru accesul la serviciile și infrastructura de îngrijire pe termen lung.

[38] https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/surveillance-COVID-19-long-term-care-facilities-EU-EEA.
[39] Sursa: Eurostat, tabelul online hlth_silc_21. A se vedea și harta unităților sanitare din UE.

Harta 2. Timpul de conducere până la cea mai apropiată unitate sanitară

Tehnologia poate contribui la îmbunătățirea accesului la asistență medicală pentru persoanele în vârstă, în special în regiunile îndepărtate. **Soluțiile digitale** joacă un rol important în eliminarea lacunelor și devin din ce în ce mai frecvente, de exemplu în cazul consultațiilor de la distanță. Acest lucru va necesita o formare și sprijin adecvate în utilizarea unor astfel de instrumente.

Densitatea scăzută a populației face dificilă furnizarea de către municipalitățile rurale a unor servicii de **transport** public eficiente din punctul de vedere al costurilor, regulate și convenabile, care să poată fi accesate de către persoanele în vârstă și care să fie asigurate la prețuri accesibile pentru acestea. Dacă instituțiile locale, precum magazinele, băncile, unitățile sanitare etc. se închid, oamenii trebuie să călătorească mai departe pentru a avea acces la aceste servicii, o problemă care poate afecta în mod disproporționat locuitorii în vârstă din mediul rural. Soluțiile inovatoare, bazate pe comunitate, uneori oferite prin intermediul serviciilor mobile pot contribui la eliminarea lacunelor, menținând accesul la servicii în zonele slab populate.

Caseta 2. Abordarea nevoilor tuturor generațiilor

Unul dintre aspectele importante ale dezbaterii privind modul în care trebuie să se gestioneze problema îmbătrânirii este echitatea între generații. Provocarea constă în menținerea unui nivel adecvat de protecție socială fără a impune o povară excesivă asupra populației în vârstă de muncă în scădere, ale cărei contribuții reprezintă cea mai mare sursă de finanțare pentru sistemele sociale. Transferarea sarcinii fiscale dinspre forța de muncă înspre poluare, astfel cum se propune în Pactul verde european, poate oferi noi soluții în acest sens. În absența unor reforme suplimentare, diversitatea tot mai mare de pe piața forței de muncă înseamnă că un număr mai mic de persoane sunt acoperite de sistemele de protecție socială și contribuie la acestea.

Sustenabilitatea finanțelor publice trebuie monitorizată îndeaproape, în special în cazul țărilor cu o datorie publică ridicată. În prezent, costul total al cheltuielilor publice legate de îmbătrânirea populației depășește 25 % din PIB în întreaga UE. În *Raportul din 2018 privind îmbătrânirea populației*, s-a estimat că aceste costuri vor crește cu 1,1 puncte procentuale (pp) până în 2070, cu o creștere de 3 puncte procentuale sau mai mult în 11 state membre. Creșterea respectivă este determinată în principal de cheltuielile cu îngrijirea pe termen lung și cu asistența medicală, în conformitate cu necesitatea de a răspunde în mod adecvat nevoilor unei populații în curs de îmbătrânire. În plus, consecințele negative ale combaterii pandemiei de COVID-19 și cele economice ale măsurilor de limitare a circulației persoanelor au generat o serie de provocări suplimentare.

Cu toate acestea, în practică, creșterea cheltuielilor legate de îmbătrânirea populației se poate dovedi chiar mai mare, de exemplu, dacă reformele anterioare privind pensiile sunt anulate sau dacă se adoptă noi reforme care conduc la o creștere a cheltuielilor. În domeniul asistenței medicale și al îngrijirii pe termen lung, progresul tehnologic ar putea contribui la îmbunătățirea calității serviciilor, dar poate conduce, de asemenea, la cheltuieli mai mari; în mod similar, un acces mai bun la servicii de îngrijire pe termen lung la prețuri accesibile poate necesita finanțare publică suplimentară.

Sustenabilitatea fiscală și adecvarea sunt două fețe ale aceleiași monede, Europa fiind ferm angajată să își mențină standardele sociale ridicate. Măsurile de politică pot contribui la

reconcilierea sustenabilității sociale și fiscale prin prelungirea vieții profesionale, precum și prin creșterea acoperirii și regândirea sistemelor de protecție socială.

5.4. Îmbunătățirea bunăstării prin solidaritatea între generații

Ponderea tot mai mare a persoanelor în vârstă poate însemna că sunt necesare politici pentru a răspunde nevoilor sociale și emoționale, precum siguranța și interacțiunea socială. Interacțiunea socială este limitată de faptul că grupele de vârstă se organizează în diferite cartiere și regiuni, în funcție de preferințele rezidențiale, care depind de etapa de viață. Tinerii studenți tind să graviteze către centrele orașelor, familiile tinere se stabilesc în suburbii, în timp ce persoanele în vârstă se mută în zone mai puțin populate și la distanțe mai mari față de centrele orașelor. Aceste tipare de circulație în funcție de vârstă[40] pot avea implicații asupra **coeziunii între generații**.

Se estimează că aproximativ 30 de milioane de adulți din UE se simt adesea **singuri**[41]. Singurătatea afectează toate grupele de vârstă. Factori precum starea precară de sănătate, condițiile economice nefavorabile și traiul de unul singur sunt asociați cu niveluri mai ridicate de singurătate.

Criza provocată de pandemia de COVID-19 a evidențiat importanța generală a **sănătății mintale**. Perioadele în care s-au impus restricții de deplasare a persoanelor au avut un impact semnificativ asupra persoanelor foarte în vârstă, fragile, care trăiesc în centre de îngrijire de tip rezidențial și care adesea nu au acces la comunicarea digitală sau nu au competențele necesare pentru a o utiliza. Investițiile în competențele digitale, dezvoltarea comunității și coeziunea între generații pot preveni deteriorarea sănătății mintale și a bunăstării și pot reduce inegalitățile.

Persoanele în vârstă sănătoase pot contribui în mod substanțial la producerea de valoare socială și economică în societățile noastre. Irosirea competențelor lor cognitive nu numai că le afectează sănătatea mintală și fizică și bunăstarea, ci reprezintă și o oportunitate ratată pentru comunitate.

Există o tendință din ce în ce mai mare, dar încă incipientă, de a organiza **„locuințe multigeneraționale”**, uneori sub forma unor cooperative de locuințe, care pot oferi oportunități de socializare rezidenților în vârstă, transferul de competențe și cunoștințe pentru rezidenții mai tineri și interacțiuni sociale valoroase pentru toți.

13. *Cum poate sprijini UE eforturile statelor membre de a reconcilia o acoperire adecvată și accesibilă din punct de vedere financiar a asistenței medicale și a îngrijirii pe termen lung cu sustenabilitatea fiscală și financiară?*
14. *Cum ar putea UE să sprijine statele membre în abordarea provocărilor comune în materie de îngrijire pe termen lung? Ce obiective și ce măsuri ar trebui să fie urmărite prin intermediul unui cadru de politică al UE care să abordeze provocări precum accesul, calitatea, accesibilitatea din punct de vedere financiar sau condițiile de muncă?*

[40] Centrul Comun de Cercetare, *Demographic landscape of EU territories – challenges and opportunities in diversely ageing regions:* https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123046.
[41] Centrul Comun de Cercetare, Policy brief: *Loneliness – an unequally shared burden in Europe* (Sinteză politică: singurătatea – o povară împărțită inegal în Europa), 2019.

Care sunt aspectele de care trebuie să se țină seama în cazul zonelor cu densitate scăzută a populației?

15. *Cum pot persoanele în vârstă să beneficieze de avantajele digitalizării mobilității și a serviciilor de sănătate? Cum pot fi îmbunătățite accesul, disponibilitatea, accesibilitatea din punct de vedere financiar și siguranța opțiunilor de transport public pentru persoanele în vârstă, în special în zonele rurale și în regiunile îndepărtate?*

16. *Suntem suficient de conștienți de cauzele și de impactul singurătății în procesul nostru de elaborare a politicilor? Ce măsuri ar putea fi luate pentru a preveni singurătatea și izolarea socială a persoanelor în vârstă? Ce sprijin poate oferi UE?*

17. *Ce rol pot juca locuințele multigeneraționale și acest mod de viață în planificarea urbană și rurală în ceea ce privește abordarea provocărilor legate de îmbătrânirea populației? Cum ar putea fi valorificat mai bine acest concept?*

6. Perspective

Îmbătrânirea, precum și provocările și oportunitățile implicate de aceasta sunt prezente pe tot parcursul vieții noastre; ceea ce se schimbă însă sunt perspectivele noastre. Mulți tineri se confruntă în prezent cu dificultăți în a se integra pe piața forței de muncă, iar actuala criză provocată de pandemia de COVID-19 a înrăutățit situația. Pe termen lung, perspectiva unei speranțe de viață mai mari decât cea a generației bunicilor lor influențează multe dintre alegerile pe care le fac tinerii, inclusiv în ceea ce privește educația, viața profesională sau întreruperile de carieră. Acest lucru are, la rândul său, un impact asupra sănătății și a poziției lor în economie și societate. În același timp, generația vârstnică din prezent participă prin contribuții, nevoi și așteptări specifice duratei sale de viață. Tinerii și vârstnicii deopotrivă fac parte dintr-o societate și o economie care trebuie să asigure prosperitatea, succesul și bunăstarea tuturor membrilor săi. Abordarea provocărilor și a oportunităților legate de îmbătrânire este, prin urmare, o responsabilitate individuală și colectivă.

După cum s-a discutat în prezenta carte verde, există multe modalități de prevenire sau de limitare a consecințelor negative ale îmbătrânirii asupra societății noastre. Printre acestea se numără promovarea îmbătrânirii active și în condiții bune de sănătate, îmbunătățirea rezilienței sistemelor noastre de sănătate și de îngrijire, îmbunătățirea performanței pieței forței de muncă, modernizarea protecției sociale și promovarea migrației legale și a integrării ca parte a unui mix de politici, precum și depunerea de eforturi pentru creșterea productivității și a eficienței la toate nivelurile.

UE poate înfrunta aceste aspecte negative prin angajamentul și implicarea tinerilor și ale persoanelor în vârstă, promovând solidaritatea și responsabilitatea între generații prin politici favorabile și, în același timp, deschizând calea către dezvoltarea unei societăți solidare și dinamice.

Mecanismul de redresare și reziliență, principalul instrument de redresare aflat în centrul inițiativei NextGenerationEU, urmărește să sprijine statele membre în acest sens, permițându-le să își consolideze potențialul de creștere economică, crearea de locuri de muncă și reziliența economică și socială ca modalitate de ieșire din criza actuală. NextGenerationEU este, în același timp, un vehicul de sprijin și de echitate între generații, facilitând o redresare economică durabilă pe termen mediu și lung, de care ar trebui să

beneficieze generațiile viitoare, printr-o combinație de reforme ambițioase și investiții din partea statelor membre.

Cu toate acestea, îmbătrânirea nu înseamnă doar susținerea creșterii și a statului social. Este vorba, de asemenea, despre societățile noastre în ansamblu și despre modul în care interacționăm de la o generație la alta. În paralel cu răspunsul nostru în materie de politici în ceea ce privește impactul socioeconomic al îmbătrânirii populației, trebuie să discutăm despre modul în care ne asigurăm că toți cetățenii pot participa în societate. Acest lucru necesită o implicare activă în dezbatere atât din partea tinerilor, cât și a persoanelor în vârstă.

În cele din urmă, dezbaterea privind politicile de abordare a provocărilor și oportunităților legate de îmbătrânire este una dintre soluțiile imediate și pe termen lung. Ea impune necesitatea unei reflecții orientate spre viitor privind impactul și alternativele în această tranziție demografică din interiorul UE, precum și privind consecințele acesteia asupra rolului Europei în lume. O astfel de gândire orientată spre viitor ar putea alimenta dezbaterea și ar putea sprijini opțiunile de politică durabilă pe termen lung, în beneficiul fiecărei grupe de vârstă.

CUM PUTEȚI PARTICIPA LA CONSULTARE

Prezenta carte verde lansează o consultare publică de 12 săptămâni. Comisia va lua în considerare toate contribuțiile în activitatea sa viitoare și va oferi feedback cu privire la rezultate. Vă invităm să trimiteți contribuția dumneavoastră utilizând formularul electronic, pe care îl puteți găsi la următoarea adresă:
https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12722-Green-Paper-on-Ageing

Utilizarea formularului electronic de răspuns va facilita prelucrarea opiniilor dumneavoastră. Cu toate acestea, puteți trimite o contribuție scrisă la următoarea adresă:

Cartea verde privind îmbătrânirea populației
SG.E.3
BERL 06/270
Comisia Europeană
1049 Bruxelles
Belgia